

ISSN 1848-5618

KNJIŽEVNOST I DIJETE

ČASOPIS ZA DJEČJU KNJIŽEVNOST I KNJIŽEVNOST ZA MLADE

Zagreb, godište IV.

1

Siječanj – ožujak 2015.

Časopis za dječju književnost i književnost za mlade

Godište IV, broj 1, 2015.

ISSN 1848-5618

Uredništvo

Božidar Prosenjak, Dubravka Težak, Diana Zalar

Izdavač

Društvo hrvatskih književnika

Trg bana Josipa Jelačića 7/I

HR-10 000 Zagreb

Za izdavača

Božidar Petrač

Logotip, vinjete i ilustracija na naslovnici

Vedran Markulin

Grafička priprema

Vladimira Poljanec

Tisak

GRAFOMARK d.o.o.

Časopis izlazi tromjesečno. Objavljuje književne, znanstvene i stručne radove iz područja dječje književnosti i književnosti za mladež. Radovi se dostavljaju na adresu uredništva: knjizevnostidijete@dhk.hr. Rukopise ne vraćamo.

Tel. 00385 1 4816 931. Faks: 00385 1 4816959. Cijena primjerka 30 kn. Cijena dvobroja 50 kn. Godišnja pretplata 100 kn / 20 EUR. Pretplate se uplaćuju na žiro račun br. HR 5223600001101361393 (Društvo hrvatskih književnika – za *Književnost i dijete*), poziv na broj: 0114-3207714-2015.

Časopis se izdaje uz potporu Ministarstva kulture RH i Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i šport.

SADRŽAJ

KNJIŽEVNO PERO Neobjavljeni književni radovi

- Mirjana Smažil Pejaković: Ptica lažljivica 6
- Josip Laća: Suputnici i usputnici 16

STRUČNO PERO Znanstveni i stručni radovi

- KNJIŽEVNI PORTRET – MIRO GAVRAN
Diana Zalar: Što je zanimljivo u knjigama za djecu i mlade Mire Gavrana 29
- Snježana Grković-Janović: J. K. Rowling: Harry Potter i... 46
- Ljiljana Radovečki: „Građansko čudo“ u knjigama Nade Mihelčić 60

KRITIČKI PROZOR Kritike, prikazi, osvrti

- Martina Jurišić: Drugi u dječjoj književnosti 63
(Nada Mihaljević: *Anđeo plišanih igračaka*)
- Ema Mrkobrad: Odrastao koji uči, ali i sam biva poučen: spontana priča o Tini i tati 65
(Zoran Pongrašić: *Tata i Tina*)
- Neda Novosel, Dubravka Zima: Bonton ili kako da ne pristanem(o) na rodnu stereotipizaciju u kratkoj lekciji 68
(Zvonimir Balog: *Bonton 3 kako da ne postanem klipani/ica u 100 lekcijica*)
- Marina Gabelica: Krajnje je vrijeme za poeziju 74
(Nada Zidar-Bogadi: *Plavi san*)

Marina Gabelica

KRAJNJE JE VRIJEME ZA POEZIJU

Nada Zidar-Bogadi. 2014. *Plavi san – izabrane pjesme*. Zagreb: Hrvatsko društvo njiževnika za djecu i mlade, 71 str.

U vremenu kada kuloarima kruži vijest da se poezija ne objavljuje, prije svega zbog loše prodaje, zagovornicima i ljubiteljima pjesničke riječi iznimno je zadovoljstvo svjedočiti trenutku kada nam jedna od naših suvremenih književnica podari pjesničku zbirku. Zbirka pjesama *Plavi san* Nade Zidar-Bogadi prošle je godine ugledala svjetlo dana i potvrdila da je riječ o autorici koja stvara poeziju za sve generacije. Riječ je o zbirci pjesama koje je autorica sama pomno birala – mnoge od njih već su godinama objavljivane u drugim publikacijama, a sada su, riječima autorice, napokon pro-našle svoju „kuću“.

Nada Zidar-Bogadi u književnom je svijetu poznata kao pjesnikinja, prozaistica i dramska spisateljica čija su djela uvrštena u brojne antologije, zbornike,

čitanke, dječje časopise i lektiru. Uz modernu basnu (*Sretni cvrčak* 1996), fantastične priče (*Maršovac iz moje ulice*, 1996), realistične pripovijetke (*Kiša je moja prijateljica*, 1997), poetsko-prozne priče iz prirode (*Lopoč priče*, 2003), maštovite slikovnice i igrokaze, ova je autorica suvremenu hrvatsku književnost posebno obogatila svojim poetskim zbirkama (*Mjesečev sin*, 1984, *Nikad bliže Mjesecu*, 1992, *Šešir pun mjesečine*, 1994, *Sudbina ruže*, 1997). Spomenimo kako je riječ i o haiku i senryu pjesnikinji koja je uvrštena u *Antologiju hrvatskog haiku pjesništva* Vladimira Devidéa (1996.) i svjetsku antologiju haiku poezije Williama J. Higginsona (*Haiku World – An International Poetry Almanac*, 1996.).

Nada Zidar-Bogadi književnica je čiji je pjesnički dar rano prepoznat i valoriziran brojnim

objavama u vrsnim antologijama i zbirkaama poezije. Usprkos tome, te usprkos činjenici da njezina poezija živi s djecom koja je generacijama čitaju u svojim čitankama i dječjim časopisima, neke od pjesama ove autorice čekale su punih trideset godina da bi napokon izašle u samostalnoj zbirci.

Zbirka *Plavi san* sastoji se od tri ciklusa. Prvi ciklus sačinjava šest pjesama koje su se pojavile u prvoj autoričinoj knjizi poezije *Mjesečev sin*, objavljenoj 1984, u vrijeme kada je autorica bila još apsolutnica na Filozofskom fakultetu. Drugi se ciklus sastoji od dvadeset i jedne pjesme koje su prvotno pripremljene za nikada objavljeni rukopis *Čaj od šimširovine*, 1983. godine. Zanimljivo je spomenuti da je taj rukopis 1986. nagrađen na natječaju za poticanje suvremenoga književnog stvaralaštva, ali svejedno nije naišao na izdavača koji bi bio voljan „riskirati“ objavljivanje poezije. Treći ciklus, *Plavi san*, po kojemu je zbirka i dobila ime, sastoji se od osamnaest pjesama koje su tijekom godina objavljivane u recentnim publikacijama.

Zbirka je obogaćena zanimljivim priložima – na kraju knjige nalazi se popis pjesama iz pojedinačnih ciklusa s informacijama o tome gdje su sve do sada objavljene. Također, uz bilješku o autorici i ilustratorici, nalaze se i kritički

prilozi Jože Skoka i Dalibora Cvitana koji govore u prilog izvrsnosti ove autorice.

Iako se iz geneze nastanka zbirke *Plavi san* može iščitati da se između vremena nastanka pojedinih ciklusa nalaze čitava desetljeća, promatrajući zbirku kao cjelinu, možemo uočiti da je autorica već od ranih dana pronasla svoj izričaj i ostaje dosljedna specifičnim pjesničkim preokupacijama. Upravo iz toga razloga, tri cjeline uspješno se stapaju i sačinjavaju jedinstvenu zbirku.

U zbirci se nalazi cijeli niz impresivnih sličica prirode u njezinom čistom, ruralnom svijetu (*Proljetni dan*, *U zelenim očima proljeća*, *Snježna ptica zime*) ili u svijetu koji je ovoj Zagrepčanki bliži – u takovim pjesmama autorica donosi djeliće urbane prirode koje je uspjela izdvojiti iz užurbanoga grada. U njima se krošnje dodaju ptičjim cvrkutom kao loptom, a u travi maslači sjaje kao zvijezde (*Proljeće u Zagrebu*), ujesen kestenje zamiriši ulicama (*Jesen kakvu poznajem*), a zimi magla liježe u krilo Savi (*Zima u gradu*). Posebna se naklonost osjeća prema moru za koje autorica i sama kaže da ju je opčinilo: „(...) kad sam prvi put vidjela čudesno modru morsku ravnice protegnutu do zvijezda, znala sam da će baš to zauvijek biti pejzaž moje duše“ (iz Bilješke o

autorici, str. 62). Riječ je o pjesmama (*More i ja, licem uz lice, Mjesec i more, Zagrljaj* – posvećen žrtvama tsunamija, *Oluja na moru*) i metaforičnoj autobiografskoj pjesmi *Plavi san*, u kojima se možda ponajviše osjeća da je riječ o pjesnikinji koja je ovladala vještinom haikua – iako u ovim pjesmama zadržava tradicionalnu pjesničku formu, u nekoliko rimovanih katrema vezanoga stiha, autorica uspijeva prizore oko sebe pretvoriti u bogate, zgusnute pjesničke slike.

Premda je autorica svoj haiku pripremila za neku drugu zbirku, srž haiku pjesništva ističe se u gotovo svim pjesmama u kojima dodiruje svoje najmilije teme (možda najviše naglašeno u pjesmama *Dijete i more, U zelenim očima proljeća, Moj dom, Pjesma za zelenu boju i vjetar*).

Zaljubljenica u prirodu piše i pjesme o njezinu očuvanju, no pritom ne koristi parole koje bi možda bolje odgovarale prozi. Ustrajnošću pjesnikinje, ona stvara realistične slike suvremenog svijeta koje, u kontrastu s nizom pjesničkih bisera u zbirci kojima se dočarava ljepota prirode, čitatelja potiču na razmišljanje. Tako na primjer u pjesmi *Zimska tema* šaljivo obrtanje na kraju urbanog čitatelja ne ostavlja ravnodušnim: *danas su Snjegovići sivi, / ali to zimsku igru ne kvari. / A možda će*

se jednom praviti / umjesto Snjegovića – dimnjačari!

Ideju o umjetnom životu naspram života u skladu s prirodom, autorica nastavlja u pjesmi *Sobna jela* u kojoj promatra jelu oko koje *leptiri / ne igraju lovice* i koja *Srnu nikad vidjela nije, / ne zna što su to ptice*. Pjesmu zaključuje stihovima *Meni svejedno ne silazi s uma / misao da joj nedostaje – šuma!*, mišlju koja možda ponajbolje mladim generacijama može poslužiti da razmisle o neprirodnosti izdvajanja živoga bića iz njegove prirodne okoline. Problematiku suvremene stvarnosti nastavlja u pjesmi *Umjetna pjesma* u kojoj se bavi idejom o simulakri gdje tvornički proizvedene biljke, životinje i hrana postupno zamjenjuju one stvarne, a na kraju pjesme dodaje zanimljivu opasku *Možda je i Mjesec – umjetan!*

Način na koji autorica prilazi ekološkim temama u svojim pjesmama načelno je uvijek pozitivan. Poruka o važnosti očuvanja prirode proizlazi iz veličanja prirode te kontrastiranja prirodne ljepote i one koja to nije. Uporabom humorističnog obrata, radije no didaktičnom porukom ili kritikom, kontrast se dodatno pojačava. Rezultat takovih postupaka jest u angažmanu čitatelja da razumije „između redaka“. Za takvo pak čitanje nije potrebno mnogo; zaljubljenost u prirodu koju je autorica

upravo probudila u nama svojim odama prirodi, nagnat će čitatelja da intuitivno zamjeri narušavanje te idiličnosti. Tako u posljednjoj pjesmi zbirke *Dar bari*, autorica govori kako su stari gospodari (ljudi) „poklonili“ bari i njezinim stanovnicima – žabama, svoj ostarjeli hladnjak i oronuli štednjak. Pjesnikinja za ovaj problem nalazi rješenje u humorističnom antropomorfiziranju žaba koje će si *na štednjaku kuhati čaj i kavu* ili koje bi mogle kad sunce jače zagrije, *u hladnjaku (...) odspavati*.

Misaonost autoričinih pjesama proizlazi iz navedenih kontrasta koje čitatelj treba razaznati, ali se i konkretno pojavljuje u pjesnički bogatim stihovima koje čitatelja posebno nadahnjuju. U tim pjesmama čitatelj može biti berač zvijezda koji *hoda s glavom u oblacima / a u sebi – svemir nosi!* (*Berač zvijezda*) i sijač priča koji svijetom sije priče i smijeh (*Sijač priča*), koji je radoznao *Netko i jedna nova zvijezda / u prostoru što svjetluca!* (*Dijete pred morem*).

U pojedinim se pjesmama osjeća utjecaj vitezovske poetike što možda nije neobično s obzirom da je Nada Zidar-Bogadi diplomirala upravo na poeziji Grigora Viteza. Utjecaj ovoga pjesnika prožimlje se s utjecajem balogovske i paljetkovske poetike pa tako nastaje niz pjesama u ludističkoj maniri

u kojima se dijete poziva na igru i istraživanje (*Sijač priča, Sakupljačima leptira, Kad je moja seka čarala, Igra skrivača* i dr.). Među ovim se pjesmama ističu one u kojima se pjesnička igra temelji na nabravanju i smisaonom poigravanju koje nalikuje usmenim tvorevinama u obliku izmišljalice i nabravalica (*Čaj od šimširovine, Večera za dvoje, Prilog u obliku pjesme*).

Pjesnikinja pretežito ostaje vjerna tradicionalnom obliku stiha; u pojedinim pjesmama oživljava i tradicionalne animalističke motive (*Janina mačka, Ljubomorna mačka*), a u drugima se otvara prema suvremenim motivima iz svakodnevnice (*Zaljubljeni tramvaj, Da kompjutori mogu sanjati*). Autorica motivski otvara svoje pjesme za brojne impulse i impresije iz prirode i svijeta oko nas, svakoj pjesmi dodajući osobni pečat. Taj bismo pečat po najbolje mogli opisati kao poetskomisaoni: svaka je pjesma ove zbirke sačinjena od pomno biranih riječi koje se, čitajući ih glasno, kotrljaju na npercima poput Sunca u pjesmi *Sunce za doručak (Svaki put kad kažem SUNCE / ko da su mi usta puna voća. / Najslađi kolač ni upola nije / k'o što je ta slatkoća.)*. Istovremeno, u svakoj su pjesmi ove zbirke kondenzirane misli koje vješto sažimlju bit stvari, misli i osjećaja.

Riječ je o zbirci pjesama vješte pjesnikinje koja, parafrazirajući

stihove pjesme *Mjesečev sin*, riječima primiče planine i mora, koja razumije tajni jezik leptira i daljine koje šute. Pjesničko umijeće ove antologijske pjesnikinje čini ovu zbirku kolažom pjesama za svaku dob – djeci i mladima pokazuje kako svijet promatrati pjesničkim očima, a odrasle na to podsjeća.

Riječ je o jednoj od onih knjiga koje se mogu pročitati u jednome dahu, ali za duboko razumijevanje zahtijevaju ponovno čitanje, redak po redak, uz zastajanje nad stihovima koji nas posebno dirnu – baš kako bi se poezija i trebala čitati.

Promocija zbirke *Plavi san* održala se u studenom 2014. godine u prostorima Hrvatskog centra za dječju knjigu. S obzirom da se publika, uglavnom sačinjena od djece, skupila mnogo prije vremena početka promocije, promocija je započela nešto ranije. Indikativno, započela je pet minuta do dvanaest sati. Kažemo indikativno, jer doista, bilo je krajnje vrijeme da *Plavi san*, zbirka pjesama ove antologijske autorice, izađe na svjetlo dana i susretne svoju publiku kojoj je, možda više nego ikada prije, dobra poezija – potrebna.